

Δικαίωμα πρόσβασης σε πρωτότυπα εναρμονισμένα πρότυπα

Το «υπέρτερο δημόσιο συμφέρον» ως λόγος για τον περιορισμό δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε θεσμικά έγγραφα ΕΕ

πρόσβαση στα έγγραφα των θεσμικών οργάνων της ΕΕ – Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 – άρθρο 4 παρ. 2 – εξαιρέσεις – άρνηση παροχής πρόσβασης σε έγγραφο η γνωστοποίηση του οποίου θα έθιγε την προστασία των εμπορικών συμφερόντων συγκεκριμένου φυσικού ή νομικού προσώπου, συμπεριλαμβανομένων όσων αφορούν τη διανοητική ιδιοκτησία – υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που δικαιολογεί τη γνωστοποίηση – εναρμονισμένα πρότυπα που έχουν εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN)

ΔΕΕ C-588/21 P, Public.Resource.Org και Right to Know/Επιτροπή κ.λπ., 05.03.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: Κ. Lenaerts, Εισηγητής: Μ. Pešić, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2024:201 – Αίτηση αναίρεσής

Δύο οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με πρωταρχικό σκοπό την προαγωγή της ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών στο δίκαιο υπέβαλαν αίτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επί τη βάση του Κανονισμού 1049/2001¹, ζητώντας πρόσβαση σε τέσσερα εναρμονισμένα πρότυπα που εκδόθηκαν από την CEN κατ' εφαρμογή του Κανονισμού 1025/2012². Τα πρότυπα αυτά αφορούσαν προδιαγραφές ασφαλείας παιδικών παιχνιδιών σύμφωνα με την Οδηγία 2009/48/ΕΚ³ και τον Κανονισμό (ΕΚ) 1907/2006⁴.

Η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα, στηριζόμενη στο άρθρο 4 παρ. 2(α) του Κανονισμού 1049/2001. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ αρνούνται την πρόσβαση σε ένα έγγραφο, η γνωστοποίηση του οποίου θα έθιγε την προστασία των εμπορικών συμφερόντων ενός συγκεκριμένου φυσικού ή νομικού προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας. Τούτο ισχύει υπό την επιφύλαξη του τελευταίου εδαφίου της διάταξης, ότι η γνωστοποίηση του εγγράφου υπαγορεύεται από υπερισχύον δημόσιο συμφέρον. Κατά την κρίση της Επιτροπής, η πρόσβαση των αιτούντων στα ένδικα πρότυπα θα πρόσβαλλε τα πνευματικά δικαιώματα της CEN, χωρίς να συντρέχει κάποιο υπέρτερο συμφέρον που να το δικαιολογεί.

Για την ακύρωση της απόφασης αυτής, οι αιτούντες προσέφυγαν στο ΓΕΔΕΕ, που όμως την επικύρωσε με την απόφασή του T-185/19⁵. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, στην περίπτωση των ένδικων προτύπων πληρούται το ελάχιστο όριο πρωτοτυπίας προκειμένου να προστατεύονται ως πνευματικά δημιουργήματα. Ακολούθως, η πρόσβαση στα πρότυπα αυτά νόμιμα συναρτάται με την καταβολή τελών. Άλλωστε, κανένα υπέρτερο δημόσιο συμφέρον δεν δικαιολογεί τη γνωστοποίηση των επίδικων εναρμονισμένων προτύπων δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 2 in fine Κανονισμού 1049/2001. Αντίθετα, το δημόσιο συμφέρον προς διασφάλιση της

¹. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, ΕΕ 2001 L 145/43.

². Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1025/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, σχετικά με την ευρωπαϊκή τυποποίηση, την τροποποίηση των Οδηγιών του Συμβουλίου 89/686/ΕΟΚ και 93/15/ΕΟΚ και των Οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 94/9/ΕΚ, 94/25/ΕΚ, 95/16/ΕΚ, 97/23/ΕΚ, 98/34/ΕΚ, 2004/22/ΕΚ, 2007/23/ΕΚ, 2009/23/ΕΚ και 2009/105/ΕΚ και την κατάργηση της απόφασης 87/95/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της απόφασης αριθ. 1673/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ΕΕ 2012 L 316/12.

³. Οδηγία 2009/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την ασφάλεια των παιχνιδιών, ΕΕ 2009 L 170/1.

⁴. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1907/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, για την καταχώριση, την αξιολόγηση, την αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων (REACH) και για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων καθώς και για την τροποποίηση της Οδηγίας 1999/45/ΕΚ και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 793/93 του Συμβουλίου και του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1488/94 της Επιτροπής καθώς και της Οδηγίας 76/769/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 91/155/ΕΟΚ, 93/67/ΕΟΚ, 93/105/ΕΚ και 2000/21/ΕΚ, ΕΕ 2006 L 396/1.

⁵. ΓΕΔΕΕ T-185/19, Public.Resource.Org και Right to Know/Επιτροπή, 14.07.2021, ECLI:EU:T:2021:445.

εύρυθμης λειτουργίας του ενωσιακού συστήματος τυποποίησης υπερισχύει της κατοχύρωσης ελεύθερης και δωρεάν πρόσβασης στα εναρμονισμένα πρότυπα.

Οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης ενώπιον του ΔΕΕ κατά της απόφασης αυτής, προσβάλλοντας και τα δύο σκέλη της. Με την απόφασή του C-588/21 P, το ΔΕΕ αναιρεί την προσβαλλομένη T-185/19 και ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής περί αρνήσεως χορήγησης πρόσβασης στα εν θέματι πρότυπα. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, τα επίδικα εναρμονισμένα πρότυπα αποτελούν μέρος του δικαίου της Ένωσης. Συντρέπει δε υπέρτερο δημόσιο συμφέρον για την κοινοποίησή τους, το οποίο έγκειται στη δυνατότητα των Ευρωπαίων πολιτών να καταρρίπτουν το τεκμήριο συμμόρφωσης με την ενωσιακή νομοθεσία, αποδεικνύοντας ότι ένα τυποποιημένο προϊόν ή υπηρεσία δεν πληροί πράγματι τις απαιτήσεις της.

Παρατηρήσεις

*Ελένη Τζούλια**

I. Εισαγωγικά

Ως «εναρμονισμένα πρότυπα» χαρακτηρίζονται οι τυποποιημένες τεχνικές προδιαγραφές για προϊόντα, υπηρεσίες και μεθόδους, που αναπτύσσονται από Ευρωπαϊκό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΟΤ) δυνάμει του Κανονισμού 1025/2012. Η θέσπισή τους εξυπηρετεί την εφαρμογή ενωσιακής νομοθεσίας τεχνικού χαρακτήρα με τρόπο ενιαίο και ομοιογενή σε όλα τα κράτη μέλη⁶. Τα εναρμονισμένα πρότυπα θεωρούνται σημαντικά εργαλεία για την υλοποίηση κορυφαίων στόχων στην τρέχουσα πολιτική ατζέντα της ΕΕ, όπως είναι ιδίως η ανάπτυξη αξιόπιστης και ασφαλούς τεχνητής νοημοσύνης⁷.

Στο Παράρτημα I του Κανονισμού 1025/2012 προβλέπονται τρεις ΕΟΤ, με ξεχωριστό ο καθένας πεδίο δραστηριότητας: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης (CENELEC), και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI). Σημαίνοντα ρόλο στο ευρωπαϊκό σύστημα τυποποίησης διαδραματίζει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως προκύπτει από το άρθρο 10 του Κανονισμού 1025/2012. Αυτή, καταρχάς, απευθύνει προτάσεις εκπόνησης προτύπων, επιλέγοντας τον κατάλληλο ΕΟΤ ανά περίπτωση. Περαιτέρω, προσδιορίζει τις απαιτήσεις που κάθε πρότυπο προορίζεται να καλύψει, και την προθεσμία για την ολοκλήρωσή του. Κατά την ανάπτυξη των προτύπων, η Επιτροπή ενημερώνεται για τις ενέργειες των ΕΟΤ και αξιολογεί τη συμμόρφωση με το αρχικό της αίτημα. Όταν ένα εναρμονισμένο πρότυπο πληροί τις απαιτήσεις που θέτει η σχετική ενωσιακή νομοθεσία, η Επιτροπή δημοσιεύει τα στοιχεία αναφοράς του στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

Η υιοθέτηση των εναρμονισμένων προτύπων είναι προαιρετική για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά, θεμελιώνει μαχητό τεκμήριο συμμόρφωσης με τις αντίστοιχες

* Δικηγόρος, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια Νομικής Σχολής ΑΠΘ

⁶. Βλ. π.χ. άρθρο 12 Οδηγίας 2014/35/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, για την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τη διαθεσιμότητα στην αγορά ηλεκτρολογικού υλικού που προορίζεται να χρησιμοποιηθεί εντός ορισμένων ορίων τάσης, ΕΕ 2014 L 96/357· Οδηγία 2006/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 2006, σχετικά με τα μηχανήματα και την τροποποίηση της Οδηγίας 95/16/ΕΚ, ΕΕ 2006 L 157/24.

⁷. Βλ. άρθρα 40 επ. Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1689 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2024, για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 300/2008, (ΕΕ) αριθ. 167/2013, (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1139 και (ΕΕ) 2019/2144 και των Οδηγιών 2014/90/ΕΕ, (ΕΕ) 2016/797 και (ΕΕ) 2020/1828 (Κανονισμός για την τεχνητή νοημοσύνη), PE/24/2024/REV/1, ΕΕ L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>. Συναφώς και H.-W. MICKLITZ, AI standards, EU digital policy and stakeholder participation, EuCML, 2023, σσ. 212-225.

νομοθετικές επιταγές της ΕΕ. Σε άλλη περίπτωση, το βάρος απόδειξης φέρει ο κατασκευαστής/παραγωγός των ρυθμιζόμενων προϊόντων⁸.

Τα εναρμονισμένα πρότυπα έχουν απασχολήσει στο παρελθόν τα ευρωπαϊκά δικαστήρια με διάφορες αφορμές⁹. Η απόφαση C-588/21 P αφορά ειδικά το δικαίωμα πρόσβασης των Ευρωπαίων πολιτών στο κείμενο τέτοιων προτύπων και, πιο συγκεκριμένα, εάν τα πνευματικά δικαιώματα των ΕΟΤ εμποδίζουν τη δωρεάν και ανεπιφύλακτη γνωστοποίησή τους. Συναφώς, σε συμφωνία με την Πρόταση της Γεν. Εισαγγελέα Medina¹⁰, το ΔΕΕ διακήρυξε την ανοιχτή πρόσβαση των εναρμονισμένων προτύπων ως «μέρους του δικαίου της Ένωσης». Η απόφαση προκάλεσε αμηχανία στην αγορά, δεδομένου ότι μέχρι πρότινος τα πρότυπα διατίθεντο στους ενδιαφερομένους φορείς αντί ανταλλάγματος¹¹. Προκάλεσε, επίσης, αντικρουόμενες αντιδράσεις στους νομικούς κύκλους¹².

II. Προβληματισμοί

Το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ διασφαλίζεται σε κάθε Ευρωπαίο πολίτη και σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος, από το άρθρο 15 παρ. 3 ΣΛΕΕ, καθώς και από το άρθρο 42 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Καθ' όσον αφορά ειδικά τα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, η άσκηση του δικαιώματος αυτού διέπεται από τον Κανονισμό 1049/2001, ο οποίος διαπνέεται από τις αρχές της διαφάνειας και της ανοιχτής λήψης αποφάσεων¹³. Ακολουθώντας, η πρόσβαση στα θεσμικά έγγραφα ΕΕ είναι καταρχήν αδιαπραγμάτευτη¹⁴. Μόνον όταν συντρέχει ένας από τους λόγους εξαίρεσης του άρθρου 4 παρ. 2 του Κανονισμού 1049/2001, η πρόσβαση πρέπει να δικαιολογείται από «υπέρτερο» συμφέρον. Σε τέτοιες περιπτώσεις, δηλαδή, η παραχώρηση πρόσβασης προϋποθέτει μια στάθμιση συμφερόντων και δεν μπορεί παρά να κρίνεται *ad hoc*¹⁵.

Στη σχολιαζόμενη υπόθεση, το ΔΕΕ εφάρμοσε μεν το άρθρο 4 παρ. 2 στοιχ. α' του Κανονισμού 1049/2001 που εισάγει εξαίρεση βασισμένη ειδικά σε εμπορικά συμφέροντα τρίτων, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παραδόξως, όμως, το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση T-185/19 χωρίς να διευκρινίσει εάν ο επικαλούμενος λόγος εξαίρεσης είχε εν τέλει θεμελιωθεί ή όχι. Συναφώς, το ΔΕΕ επιχείρησε να τεκμηριώσει ότι τα εναρμονισμένα πρότυπα αποτελούν «δίκαιο της Ένωσης»¹⁶, υπαινισσόμενο ότι για τον λόγο αυτό δεν υπόκεινται σε copyright¹⁷. Αν τούτο ίσχυε όμως, το Δικαστήριο δεν είχε λόγο

⁸. Βλ. αιτιολογική σκ. 1, 5 και 11 Κανονισμού 1025/2012. Βλ. και «Γαλάζιο Οδηγό» σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ για τα προϊόντα, 2022/C 247/01, ΕΕ 2022 C 247/1, παρ. 4.1.2.3.

⁹. Βλ. ΔΕΕ C-171/11, *Fra.bo*, 12.07.2012, ECLI:EU:C:2012:453· ΔΕΕ C-613/14, *James Elliott Construction*, 26.10.2016, ECLI:EU:C:2016:821· ΔΕΕ C-160/20, *Stichting Rookpreventie Jeugd κ.λπ.*, 22.02.2022, ECLI:EU:C:2022:101.

¹⁰. Βλ. ΔΕΕ C-588/21 P, *Public.Resource.Org, Inc., Right to Know CLG/Επιτροπή*, 22.06.2023, ECLI:EU:C:2023:509.

¹¹. Βλ. δελτίο τύπου CEN-CENELEC από 05.03.2024, <https://www.cencenelec.eu/news-and-events/news/2024/brief-news/2024-03-05-ECJ-Case>.

¹². Βλ. T. KLINDT, *Harmonised technical standards at ECJ: Beware of collapse*. At the same time discussing the Opinion of General Advocate ECGH Medina, 22.06.2023 – C-588/21P, *EuZW*, 2023, 716, *EuZW*, 2023, σσ. 701-703. Βλ. όμως και R. DUCATO, *Why harmonized standards should be open*, *IIC*, 2023, σσ. 1173-1178.

¹³. Βλ. αιτιολογική σκ. 2-3 του Κανονισμού 1049/2001.

¹⁴. ΠΕΚ T-2/03, *Verein für Konsumenteninformation/Επιτροπή*, 13.04.2005, ECLI:EU:T:2005:125, σκ. 105.

¹⁵. ΔΕΚ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-39/05 P και C-52/05 P, *Βασίλειο της Σουηδίας και Maurizio Turco/Συμβούλιο*, 01.07.2008, ECLI:EU:C:2008:374, σκ. 35.

¹⁶. Βλ. ΔΕΕ C-588/21 P, ό.π., σκ. 70-82.

¹⁷. Η Σύμβαση της Βέρνης, άρθρο 2 παρ. 4, παρέχει την ευχέρεια στα κράτη μέλη αυτής να ορίσουν κατά το δοκούν τη μεταχείριση των «πολιτειακών» κειμένων. Ως τέτοια νοούνται τα επίσημα κείμενα, με τα οποία εκφράζεται η άσκηση πολιτειακής αρμοδιότητας, ήτοι τα νομοθετικά, διοικητικά και δικαστικά. Καθ' όσον αφορά τα νομοθετικά κείμενα και τις δικαστικές αποφάσεις, οι περισσότερες έννομες τάξεις υιοθετούν τη μη προστασία από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Βλ. G. GREENLEAF / D. LINDSAY, *Public rights: Copyright's public domain*, Cambridge University Press, 2018, παρ. 8.8.2, σ. 221 επ. Τούτο θεωρείται ότι υπαγορεύεται από τις αρχές

να εφαρμόσει το άρθρο 4 παρ. 2 *in fine* του Κανονισμού 1049/2001, προκειμένου να χορηγήσει κατ' εξαίρεση πρόσβαση στα ένδικα πρότυπα. Αρκούσε απλά να ανατρέξει στον κανόνα της όσο το δυνατόν ευρύτερης και άμεσης πρόσβασης στα έγγραφα, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 12 παρ. 1 του Κανονισμού¹⁸.

Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι στην ένδικη υπόθεση έγινε σιωπηρώς δεκτή η θεμελίωση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στα εναρμονισμένα πρότυπα, ως λόγος εξαίρεσης από το δικαίωμα πρόσβασης κατ' άρθρο 4 παρ. 2 στοιχ. α' του Κανονισμού 1049/2001, και ότι η επίκληση του οιονεί νομοθετικού χαρακτήρα των προτύπων σκοπό είχε να τεκμηριώσει το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον για την κοινοποίησή τους. Και υπ' αυτή την εκδοχή, όμως, η απόφαση είναι προβληματική, εφόσον επιτρέπει γενικεύσεις που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα των οργανισμών τυποποίησης. Σε τέτοια περίπτωση, δηλαδή, η απόφαση αφήνει να εννοηθεί, ότι το δικαίωμα των πολιτών να ελέγχουν τη συμμόρφωση των προϊόντων με τα εναρμονισμένα πρότυπα του κλάδου τους, υπερτερεί άνευ ετέρου έναντι της προστασίας των προτύπων από το δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας. Η ερμηνεία αυτή συνεπάγεται την υποχρέωση των ΕΟΤ να παρέχουν στο μέλλον σε κάθε ενδιαφερόμενο δωρεάν πρόσβαση στα πρότυπα που αναπτύσσουν.

Αξίζει συναφώς να σημειωθεί, ότι ο Κανονισμός 1025/2012 αναγνωρίζει ρητά τη δυνατότητα των ΕΟΤ να ασκούν οικονομική δραστηριότητα, υποκείμενοι σε τέτοια περίπτωση κανονικά στο δίκαιο του ανταγωνισμού ως «επιχειρήσεις»¹⁹. Άλλωστε, η υιοθέτηση των εναρμονισμένων προτύπων από τους ενδιαφερομένους χαρακτηρίζεται στον Κανονισμό ως «προαιρετική». Τούτο σημαίνει ότι επιτρέπεται να κυκλοφορήσουν στην αγορά ανταγωνιστικά πρότυπα²⁰.

Πράγματι, με τη δημοσίευση των στοιχείων αναφοράς ενός εναρμονισμένου προτύπου στην Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ κάθε αποκλίνον πρότυπο στα κράτη μέλη οδηγείται σε κατάργηση. Αυτό διασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά²¹. Παρόλα αυτά, δεν απαγορεύεται η κατάρτιση εναλλακτικών μεθόδων συμμόρφωσης με την ενωσιακή νομοθεσία, εφόσον αυτές κρίνονται εφάμιλλες του εναρμονισμένου προτύπου. Την ισοδυναμία επαληθεύουν συνήθως «κοινοποιημένοι οργανισμοί» (notified bodies) στα κράτη μέλη²².

Συνεπώς, οι ΕΟΤ δεν ενεργούν ως φορείς δημόσιας εξουσίας κατά την κατάρτιση των εναρμονισμένων προτύπων, παρότι συμβάλλουν στην εκπλήρωση αποστολής δημοσίου συμφέροντος²³. Αντίθετα, αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που τελούν σε σχέση πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνισμού με όσες επιχειρήσεις ασκούν παρόμοια οικονομική δραστηριότητα, ήτοι παρέχουν προϊόντα ή υπηρεσίες συμμόρφωσης με τεχνικές προδιαγραφές αντί ανταλλάγματος²⁴. Η ερμηνεία που ακολουθεί η C-588/21 P για άνευ όρων πρόσβαση των ενδιαφερομένων στα εναρμονισμένα πρότυπα δεν μπορεί καταρχήν να θέσει

του κράτους και της ασφάλειας δικαίου και εξυπηρετεί την ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα και κυκλοφορία των κειμένων αυτών, ώστε μεταξύ άλλων οι πολίτες να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Πρβλ. ΔΕΕ C-588/21 P, ό.π., σκ. 81.

¹⁸. Βλ. και αιτιολογική σκ. 6 Κανονισμού 1049/2001.

¹⁹. Βλ. αιτιολογική σκ. 13 Κανονισμού 1025/2012.

²⁰. Βλ. «Γαλάζιο Οδηγό» σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ για τα προϊόντα, ό.π., παρ. 4.1.2.3 και 4.1.3.

²¹. Πρβλ. ΔΕΕ C-171/11, ό.π.

²². Βλ. απόφαση αριθ. 768/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Ιουλίου 2008, για κοινό πλαίσιο εμπορίας των προϊόντων και για την κατάργηση της απόφασης 93/465/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ΕΕ 2008 L 218/82, και Γαλάζιο Οδηγό, ό.π., παρ. 5.2.

²³. ΓεΔΕΕ T-185/19, ό.π., σκ. 70-72.

²⁴. Άλλωστε, ότι ένα νομικό πρόσωπο δεν έχει κερδοσκοπικό σκοπό ή διαθέτει προνομίες δημόσιας εξουσίας για την άσκηση ενός μέρους των δραστηριοτήτων του, δεν αναπεί τον χαρακτήρα του ως επιχείρησης υπό το πρίσμα του δικαίου ανταγωνισμού από τη στιγμή που συμμετέχει ως *fiscus* σε ανταγωνιστική αγορά. ΔΕΚ C-222/04, *Cassa di Risparmio di Firenze*, 10.01.2006, ECLI:EU:C:2006:8, σκ. 122-123· ΔΕΚ C-49/07, *MOTOE*, 01.07.2008, ECLI:EU:C:2008:376, σκ. 25-28.

τη βιωσιμότητα των ΕΟΤ υπό διακινδύνευση²⁵, εφόσον αυτοί λαμβάνουν ούτως ή άλλως χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ανάπτυξη και αναθεώρηση των εναρμονισμένων προτύπων²⁶. Αναμένεται όμως να επηρεάσει τον ανταγωνισμό στην παραπάνω σχετική αγορά, κατευθύνοντας ουσιαστικά τους ενδιαφερομένους στα δωρεάν πρότυπα εις βάρος των ανταγωνιστικών. Τούτο μπορεί να έχει αρνητικές επιδράσεις και σε γειτνιάζουσες αγορές, όπως αυτές για τις υπηρεσίες αξιολόγησης συμμόρφωσης, πιστοποίησης, κ.λπ.

Προφανώς, το ΔΕΕ συμερίζεται την ανάγκη προστασίας των καταναλωτών από προϊόντα που δεν συμμορφώνονται προσηκόντως με τα επικαλούμενα εναρμονισμένα πρότυπα. Η ασφάλεια των προϊόντων δεν συνδέεται άλλωστε μόνον με τη δημόσια υγεία, αλλά και με στόχους βιωσιμότητας, που τα τελευταία χρόνια έχουν προσλάβει ιδιαίτερη βαρύτητα ενόψει της κλιματικής αλλαγής και της εξάντλησης των φυσικών πόρων²⁷. Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο αντιλαμβάνεται την αδιαφάνεια σε σχέση με το περιεχόμενο των εναρμονισμένων προτύπων ως διάψευση της αρχής νομιμότητας, αποτελεσματικότητας και υπευθυνότητας της ενωσιακής δημόσιας διοίκησης έναντι του Ευρωπαίου πολίτη²⁸.

Όμως, η εναπόθεση των εναρμονισμένων προτύπων στο public domain δύναται εξίσου να λειτουργήσει εις βάρος της αειφορίας της οικονομίας. Αφενός, αποθαρρύνει την καινοτομία προσβάλλοντας τελικά την ευημερία του καταναλωτή. Αφετέρου, αντίκειται στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής τυποποίησης που ευαγγελίζεται η ΕΕ²⁹. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση σε εναρμονισμένα πρότυπα προϋποθέτει *ad hoc* σταθμίσεις που θα εξισορροπούν τα οικονομικά συμφέροντα των ΕΟΤ ως δικαιούχων διανοητικής ιδιοκτησίας, και το δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετεί κάθε φορά η κοινοποίηση.

III. Εναρμονισμένα πρότυπα και copyright

Τα εναρμονισμένα πρότυπα δεν είναι νομοθετικά κείμενα, εφόσον δεν εμφανίζουν δεσμευτικότητα και δεν δημοσιεύονται αυτούσια στην Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ. Ούτε άλλωστε εκδίδονται από τους ΕΟΤ στα πλαίσια «ελεγχόμενης νομοθετικής εξουσιοδότησης», όπως υποστηρίχθηκε στη σχολιαζόμενη υπόθεση³⁰. Σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 15 του Κανονισμού 1025/2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταφέρει απλώς στον εκάστοτε ΕΟΤ ένα κατά το δυνατόν πιο συγκεκριμένο αίτημα τυποποίησης, την προσήκουσα εκπλήρωση του οποίου επίσης διασταυρώνει, με σκοπό την εύρυθμη εφαρμογή του τεκμηρίου συμμόρφωσης. Στα πλαίσια αυτά, ο ΕΟΤ αναλαμβάνει την παροχή μιας υπηρεσίας – και όχι την εκτέλεση έργου – αντί ανταλλάγματος. Εξού και διατηρεί την αποκλειστική εκμετάλλευση του προτύπου μετά την εκπόνησή του.

Ενόψει των ανωτέρω, τα εναρμονισμένα πρότυπα είναι καταρχήν ιδιωτικά έγγραφα που εμφανίζουν συμπληρωματικό χαρακτήρα σε σχέση με την ενωσιακή νομοθεσία που υλοποιούν, υπό την έννοια ότι η συμμόρφωση με τη νομοθεσία τεκμαίρεται μαχητά όταν εφαρμόζεται το πρότυπο³¹. Από κει και πέρα, τα εναρμονισμένα πρότυπα αποτελούν θεσμικά έγγραφα της ΕΕ, υποκείμενα στον Κανονισμό 1049/2001, εφόσον εγκρίνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια των θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων της. Η έννοια του

²⁵. Πρβλ. όμως και ΓεΔΕΕ T-185/19, ό.π., σκ. 64-65.

²⁶. Βλ. άρθρο 15 Κανονισμού 1025/2012.

²⁷. Η ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 περιλαμβάνει 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ), τους οποίους η ΕΕ έχει δεσμευτεί να υλοποιήσει. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ολιστική προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-whole-government-approach_el.

²⁸. ΔΕΕ C-588/21 P, ό.π., σκ. 83.

²⁹. Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, Η στρατηγική της ΕΕ για την τυποποίηση Δημιουργία παγκόσμιων προτύπων για μια ανθεκτική, πράσινη και ψηφιακή ενιαία αγορά της ΕΕ, COM/2022/31 final.

³⁰. ΔΕΕ C-588/21 P, ό.π., σκ. 58 και 73. Βλ. αναλυτικότερα και Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Medina από 22.06.2023, ECLI:EU:C:2023:509, σημ. 23-31.

³¹. Έτσι και C. BUSCH, Towards a “New approach” in European consumer law: Standardisation and co-regulation in the digital single market, EuCML, 2016, σσ. 197-198.

εγγράφου στον εν λόγω Κανονισμό είναι ευρύτατη και περιλαμβάνει όλα τα έγγραφα «εις χείρας» θεσμικού οργάνου ΕΕ, είτε τα έχει συντάξει αυτό το ίδιο, είτε τα παρέλαβε από τρίτους³². Ακολούθως, στην έννοια εμπίπτουν έγγραφα προερχόμενα από άλλα θεσμικά όργανα ΕΕ, κράτη μέλη, τρίτες χώρες, ακόμα και ιδιώτες, αρκεί να αφορούν πολιτικές, δράσεις ή αποφάσεις αρμοδιότητας του θεσμικού οργάνου ΕΕ που τα κατέχει³³.

Ως ιδιωτικά έγγραφα στην κατοχή θεσμικού οργάνου ΕΕ, τα εναρμονισμένα πρότυπα υπόκεινται κανονικά σε copyright υπό τον όρο της πρωτοτυπίας του περιεχομένου τους³⁴. Συναφώς, παρατηρείται ότι το περιεχόμενο των προτύπων υπαγορεύεται σε μεγάλο βαθμό από τεχνικούς κανόνες και αναγκαιότητες, που καταρχήν αποκλείουν το προσωπικό αποτύπωμα του δημιουργού σε ένα έργο. Παρόλα αυτά, η διάρθρωση της ύλης των προτύπων, η παρουσίαση των πληροφοριών, η επιστημονική τεκμηρίωση κ.α. βασίζονται στις ελεύθερες επιλογές του συντάκτη τους³⁵, κατά τρόπον που δύναται να τα αναδείξει σε προσωπικά πνευματικά δημιουργήματα αυτού³⁶.

IV. Επιλογικά

Ενόψει των παραπάνω, στη σχολιαζόμενη υπόθεση το ΔΕΕ έχασε την ευκαιρία να διευκρινίσει τη σχέση μεταξύ του άρθρου 4 παρ. 2 in fine Κανονισμού 1049/2001 και των περιορισμών στα δικαιώματα του δημιουργού, όπως προβλέπονται περιοριστικά στην ενωσιακή νομοθεσία³⁷. Ειδικότερα, θα είχε ενδιαφέρον να διασαφηνιστεί εάν λόγοι, όπως η δημόσια υγεία, η προστασία του περιβάλλοντος, η προάσπιση της βιώσιμης ανάπτυξης κ.λπ., επιτρέπεται να περιορίσουν το copyright επί εγγράφων εις χείρας θεσμικών οργάνων ΕΕ, όπως είναι τα εναρμονισμένα πρότυπα. Σε τέτοια περίπτωση, θα πρέπει επιπλέον να απασχολήσει εάν βρίσκει εφαρμογή το τεστ «τριών βημάτων» κατ' άρθρο 13 TRIPS και πώς πρέπει να διενεργείται η σχετική δοκιμή. Τα συναφή πορίσματα δύνανται να καθοδηγήσουν τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και στα κράτη μέλη, που εν πολλοίς εφαρμόζουν ανάλογες ρυθμίσεις για την πρόσβαση των πολιτών στα διοικητικά έγγραφα³⁸.

³². Βλ. άρθρα 2 παρ. 3, και 3^α Κανονισμού 1049/2001.

³³. Πρβλ. άρθρα 4 παρ. 4 και 3β Κανονισμού 1049/2001.

³⁴. Αυτό μαρτυρά και η εξαίρεση του άρθρου 4 παρ. 2(α) Κανονισμού 1049/2001.

³⁵. ΓεΔΕΕ T-185/19, ό.π., σκ. 48 και 59.

³⁶. Πρβλ. ΔΕΕ C-833/18, *Brompton Bicycle*, 11.06.2020, ECLI:EU:C:2020:461, σκ. 24-26. Περισσότερη από την παγιωμένη νομολογία επί του θέματος σε R. DUCATO, ό.π., σ. 1176.

³⁷. Βλ. άρθρο 5 Οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, ΕΕ 2001 L 167/10, και άρθρα 3 επ. Οδηγίας (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των Οδηγιών 96/9/EK και 2001/29/EK, PE/51/2019/REV/1, ΕΕ 2019 L 130/92.

³⁸. Βλ. άρθρα 5 παρ. 1, 2 και 5 Ν. 2690/1999 και 24 Ν. 2121/1993. Βλ., επίσης, Γνωμ. ΝΣΚ 135/2010, 389/2008, 37/2004, Ολομ. 665/1998, Ολομ. 482/1995, ΝΣΚ 503/2002, 561/1999, 436/1992, 277/1990, 4476/1989. Πρβλ. και αιτιολογική σκ. 54-57, άρθρα 1 παρ. 2γ και 5, 3 παρ. 2, και 10 Οδηγίας 2019/1024 για τα ανοικτά δεδομένα και την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα, ΕΕ 2019 L 172/56.